

0 vprašanjih pri letošnjem konz. spraševanju.

(Dalje.)

Kako pa naj učitelj ravná, da bo šolsko branje dosti pridalo, razlagajo ravnatelji v dotičnih knjigah, katerih podučevanje se dá v sledeče točke vkup posneti: *a)* otroci naj se napeljujejo, da razumejo, kar berejo; *b)* naj se vadijo lepo glasno brati; *c)* naj si zapomnujejo, kar so brali; *d)* pri branju naj se tudi jezik obdeluje in *e)* naj se serca otroške zlahtnijo.

a) Da bodo otroci razumeli, kar berejo, treba je, da jim učitelj berilni spis razjasni. Kako naj se spisi otrokom razjasnujejo, se ne dá lahko splošno povedati; kakor različni so, tako različno in vselej primerjeno jim more učitelj razlagati. Zerno spisa je dušna hrana za otroke; učitelj pa je srednik med spisom in razumnostjo otroško. Po tej se mora on vselej ravnati in ne previsoko pa tudi ne prenizko letati. Včasi bo mogel učitelj pred branjem vpeljati učence v to, kar bodo brali, s tem namreč, da jim pové okoliščine dogodbe, ali jim pa dogodbo iz glave prav po domače pové in potem jim še le brati velí. Včasi bo pa mogel učitelj med branjem postajati in učencem nerazumljive besede in izreke razlagati, preden se učenci brati vadijo. Potem še le razjasnovati, ko so otroci že pred brali, ni dobro, ker se tako navadijo brez pomislika brati, in preveč na se zaupajoči, da je s poverhnim branjem vse opravljeno, potem tudi učitelja ne poslušajo. Da bode učitelj izpraševaje v šoli več opravil kot pripovedovaje, mi ni treba dokazovati.

b) Vodilo, da naj se otroci učijo lepoglasno brati, opira se na prvo. Kar otroci ne razumejo, ne bodo nikdar občutljivo in lepoglasno brali. Učitelj naj tedaj že od začetka, ko se otroci učé zloge in besede glasovati, za to skerbi, da bodo mislili na to, kar izrekujejo; naj jim besede razjasnuje in z drugimi zapopadki v stavke, zloge pa z drugimi zlogi in čerkami v besede veže, post. zapiše naj na tablo s. Kako se glasi ta čerka? — (s e), kaj sem zapisal zraven nje? — kako se zdaj bere? — (s e r), kako se glasi zdaj zadnja čerka? — kako se vse vkup izgovori? — Če rečem s e r n a, kaj izgovorim naj prvo? — v katerih besedah se sliši tudi s e r? —

Poglejte, kaj bom zdaj zapisal — (š e n); kdo vé, kako se to bere? — kako se bere prva čerka? — kako druga? — kako tretja? — Bom zapisal oba zloga vkup — (seršen). Kdo mi bo to lepo in glasno izgovoril? — Ali se kaka cvetica tako imenuje? — kaj ima ta živalica? — komu je podobna? — kako pravimo vsem takim živalicam? — i. t. d. Ako se učijo otroci zraven branja tudi pisati, se jim lahko veli take zloge vkup ali posamno prepisovati; med tem se pa učitelj peča z večjimi učenci. Pri branji se mora zmirom terdo na to gledati, da otroci počasi, glasno in čisto s pravim naglasom izgovarjajo, da ne prezirajo ločnic, da pa tudi ne taktirajo, kar se pri pesmih rado godi. Učitelj, ki kaj otrokom v začetku zanaša in to na pozneje odlaša, napravlja si težo, ker otroci se zmirom lažeje privadijo kot odvadijo. Dobro je pa tudi, da učitelj sam knjigo v roke vzame in učencom izgledno bere. Če je on mojster v tem, posnemali ga bodo, če jim ravno na dolgo in široko ne razlaga, kako dolgo se mora pri ti in pri uni ločnici ponehati in kako zavijati; saj se otroci učijo več iz zgledov kot iz mertvih vodil.

c) Da otroci zapomnijo, kar berejo, treba je, da se njih spomin uri; naj se jim daje tedaj že zgodaj, neprenehoma in vedno več, da ohranjujejo. Odločujejo naj se za to pesmico, izreki, pregovori, vodila i. t. d. Učitelj naj veli, da jih večkrat lepoglasno nagovarjajo. Kar druge spise v tem oziru tiče, naj učitelj poprašuje po tem, kar so učenci brali in počasi naprej stopa (dve uri na en spis priporočla Vernaleken); pa tudi naj poprašuje po rečeh, ki so se jih otroci že davno učili. Bolje ko jim bo učitelj take iz spomina zbujal, terdnejše se bodo vrastle, in več koristi bo doneslo branje naši mladosti in po nji našemu milemu narodu.

d) Že po zgornjih vodilih, ako si otroci zmirom novih zapopadkov in izrekov nabirajo, in se učijo lepoglasno brati ali govoriti, se jezik otroški obdeluje, da je kaj. S poznavanjem reči razširja se razgled otroški in z njim raste tudi zmožnost jezika. Pridružujmo tem pa še kake jezikoslovne vaje, in jezik se bo še bolj gladil. V šolah, kjer se samo v maternem jeziku podučuje, sučejo se vse jezikoslovne in spisne vaje okoli branja; berilo je tedaj ves zaklad jezikoslovnih in drugih ved za otroke. Po „Slovensko - nemški gramatiki“ ločijo se te vaje že v II. razredu od branja. Vendar je pa

dobro, da se učitelj tudi pri berilnih spisih ozira na omiko jezika in jih tako, eno z drugim vezaje, uri v jezikoslovnih vajah, v pravopisji in v spisji; le pri pesmih in spisih, ki so zato, da človeka ganejo in ga v čednosti vterjujejo, se ne smejo take vaje rabiti.

d) Ves poduk, vsa omika je človeštvu brez koristi in še celó škodljiva, če tega, kar človek za prav in dobro spozná, ne hoče, ne stori in ne ljubi. Bog je človeku dal žlahtne čutila in ga je pripravnega storil, da spozná njegovo mogočnost, modrost, ljubezen in neskončnost; ga je po besedah sv. Avguščina za se vstvaril; morajo se tedaj te žlahtne čutila pri mladosti marljivo buditi in odgojevati. Naj lepša priložnost za to je pri kerščanskem nauku; pa tudi pri branji se žlahtnijo serca otroške, ker že spisi berilni na to namerjajo. Učitelj naj pri takih spisih ob kratkem otroke po zgodbah poprašuje in jim kaže, kako njega samega gane taka povest, kako zeló mu dopade blago delo; vendar naj pa ne beseduje dosti, ker s tim bi otroke oglušil za lepe nauke in otroške čutila zatiral. Sploh se učitelju priporoča, da v šoli le toliko govori, kar je potrebno, če hoče, da ga bodo otroci radi poslušali in njegove besede zapomnili.

Vse to je že „Tovars“ bolj obsirno in natančno razlagal, in se nahaja tudi v Herman-ovih knjigah „die Unterklasse“ „der Sprach- und Sachunterricht“, v Vernaleken-ovih knjigah: „Hilfsbuch zum I. Sprach- u. Lesebuche“, „Hilfsbuch zum II. Sprach- und Lesebuche“, v časniku „Schulbote“, v letnikih „Jahrbuch für Lehrer, Aeltern und Erzieher“ i. t. d.

10. Poglavitne točke, v ktere se dajo vse prevdarjanja pri razjasnjenju števil do 10 in naprej po zadevnem napeljevanju za številjenje na pamet posneti, so te:

a) Otroku se morajo števila pokazati, da zadobi prave predočbe in zapopadke od njih: to pa je le mogoče, ako se jim pokaže toliko peres, toliko krogel, toliko čert ali toliko drugih reči, kolikoršno število se hoče otroku rajasniti.

b) Naj se primerjajo druge manjše števila s številom, ki ga otrokom kažemo, in sicer za koliko ali kolikokrat večje je to število od unega, kolikokrat to manjše število od večjega lahko odštejemo ali kolikokrat je manjše v večjem zapopadeno. Vse to se mora otrokom naj prvo z rečmi pokazati, ki jih otroci štejejo, potem pa naj se po zadevnih sklepah poprašujejo,

s konca zmirom v znanih primerah; pozneje pa naj sklepajo tudi iz primer na abstraktne vezanja.

c) Ko otroci tako število zapomnijo, naj se jim dajejo rešiti primerne naloge; te naloge pa naj bodo iz okroga otroškega in naj se tako versté in spreminjajo, da budé veselje za uk, in urijo dušne moči in k drugim čednostim napeljujejo.

d) Naj se učijo vsako zapomnjeno število tudi zapisati,

e) od 1. naprej in od omenjenega števila nazaj šteti,

f) sestavljati število mnogoverstno in

g) sestavljati vse dosedanje števila po štirih znanih načinih.

Bolj ko števila narasčajo, manj natančno jih je mogoče raskladati; dosti je, da jih otroci z enojnimi znajo vezati, in da desetinsko sestavo dobro razumejo.

Važno je pri razlaganju števil, da se vbirajo prilične primere. Teh nima učitelj nikoli zadosti; vedno more kopati in iskati, da more otrokom zmirom kaj novega in spodbudnega povedati. Naj primere nabira iz knjig, ali naj jih jemlje iz okroga otroškega; versté naj se težje z ložjimi, da vsi otroci radi poslušajo, in da vsaki more kaj povedati. Naloga naj se prej pové, potem naj se pokliče otrok, ki jo zrajta. Pri številkanji se pozná mojster šolski. Pridni učitelj si bo vselej pred šolo nekoliko takih primer spisal, da mu bo šlo gladko pri poduku; to je posebno dobro takrat, kadar misli učitelj svoj poduk v skladanju in razkladanju števil ponavljati, da gre od rok kakor bi igral. — Svojim dragim bratom zapisal bom malo povestico, pokazati, kako bi tudi oni druge tako in še bolje porabili znali pri številskem poduku.

Neka mati sedé v vertu na klopi, in dva dečka in dve deklci pri njih; govore od lepih cvetic in od ljubega Boga. — Koliko dečkov je bilo pri materi? — koliko deklie? — koliko otrok vkup? — koliko oseb z materjo vred? — Ko bi bili še oče zraven, koliko bi jih bilo potem? — ko bi bili še teta in stric prišli na vert? — Stari oče se prikažejo ravno iz germovja, in gredó že sem; koliko bo potem vseh? — nekaj nesejo na tertnem listu, kaj je neki! — slive so. Stari oče pridejo in začnejo govoriti: Ljubi otroci! žal mi je, da nisim še ene zrele dobiti mogel, rad bi jo bil dal materi; vendar, razdelite si, kakor veste in znate. Na to vzame starja dekllica slive, in jih tako le delí: dva bratca in ena sliva je tri, — dve

deklici in ena sliva je tri, — ena mamka in dve slivi je tudi tri, — tako stori vse lepo po tri. Smehljaje poterakajo stari oče deklico na rame in rečejo: Ljuba Minica! ti imaš bistro glavo in, kar je še lepše, blago serce. Kako so rekli stari oče? — Zakaj so neki rekli, Minica ima bistro glavo? — in zakaj — blago serce? — Koliko sliv so dobili mati? — koliko pa dečka? — in deklici? — koliko sliv so bili toraj stari oče prinesli? — Po koliko je dobil vsaki otrok? — Koliko polovicimate 2 slivi? — tri? — štiri? — pet sliv? — Ko bi slivo na štiri kose razrezali, kako bi se potem reklo takim kosom? — Koliko četerti ima ena sliva? — dve? — tri? — štiri slive? — Mati so imeli dve slivi, koliko četert? — koliko polovic? — Koliko so imeli mati več, ko vsaki otrok? — koliko več od vseh otrok? — Minica je ljubila svojo mater, ali materna ljubezen je še večja; oni dajo nazaj slive otrokom, rekoč: „Le imejte vaše slive, iz serca vam jih privošim; bom vidila le, kako vam bodo dišale“. Koliko sliv sta imela potem dečka? — koliko deklici? — Povejte vendar, koliko se dobi za dva kr. sliv, če jih je po šest za en kr. — koliko pa za dva kr. jabelk po šest za en kr.? — Če je štirinajst hrušek za dva kr., koliko jih je za en kr.? — i. t. d.

Bolj ko so naloge iz življenja, bolj oživljajo poduk. Da je pa tudi ta poduk pripraven, jezik gladiti in otročje čutja zlahtniti, naj priča zgornja povest. Otrokom ne moremo dati prave omike in kerščanskega čutja po posebnem poduku; ampak vse naše djanje in podučevanje more biti polno dobrega duha, da se ga otroci navzamejo in da bodo kot zlahtno rodovitno drevo zasajeno po našem ljubem nebeškem učitelju.

11. Na sledeče poglavitne stavke zastran oblik in vrednostnih sprememb drobov se naslanja vse številstvo z drobovi:

a) Večji ko je števec pri kakem drobu, več delov on naznanja, več vreden je toraj drob; manjši pa ko je števec, manj delov naznanje, manj vreden je toraj drob.

b) Večji ko je imenovavec, manjši so kosi, ker je v več kosov celina zdobljena; manji pa ko je imenovavec, v manj kosov je bila celina zdobljena, večji kosi morajo tedaj biti.

c) Če povečimo ali množimo števca, vzamemo toliko ali tolikokrat več kosov; če pa povečimo ali množimo imenovavca, vzamemo za toliko ali tolikokrat manjše kose.

d) Če pomanjšamo števca, imamo potem toliko ali tolikokrat manj kosov; če pa pomanjšamo imenovavca, povečimo ravno za toliko ali tolikokrat kosce, tedaj tudi drob.

e) Če vzamemo ravno tolikokrat večjega imenovavca, kolikorkrat večjega števca smo vzeli, tako imamo sicer toliko manje kose, jih je pa toliko več, da ostane vrednost drobova ravno tista; zmanjšamo pa števca z ravno tisto številko, s katero smo imenovavca zmanjšali, imamo sicer tolikokrat večje kose, jih je pa tolikokrat manj, da se drobova vrednost čisto nič ne spremeni.

f) Če množimo kako število z drobovom, ki je manj vreden ko 1, mora znesek ali izdelek manjši izhajati, kot je bil naštevavec; če delimo pa kako število z drobovom, ki je manj vreden od 1, postati mora delež ali količnik večji od razštevavca.

12. V malih šolah morajo se štiri številske verste posebno dobro vaditi in otroke napeljevati, da znajo vsako nalogo po teh štirih znanih načinih rešiti. To naj se pa učec bolj na pamet kot s številkami. Za učence v takih šolah je večji del edini poduk, ki ga tukaj dobijo. Da bi ti otroci pozneje mogli popraviti in vterditi, kar zdaj slabo umejo, se ne more misliti; treba je tedaj, da se otroci v malih šolah v tem malem dobro vterjujejo. Če pomislimo še to, da se le take številske verste naj bolj v življenju potrebujejo, in da se vsaka tudi trstavkina naloga na štiri številske verste rešiti dá, bi se trstavka iz takih šol lahko za zmirom odpravila. Reševale bi se take naloge tedaj tako le: a) 2 vatla veljata 4 gl., koliko bi 6 vatlov veljalo? Ako 2 v. 4 gl. veljata, bi veljal 1 v. 2 gl., 6 v. tedaj 6 krat 2 gl. t. j. 12 gl. b) 4 sežne dolga palica, če jo navpik postavimo, ima 6 sežnov dolgo senco, kako dolgo senco bo imela 10 sežnov navpik postavljena palica (ali drevo)? Ako ima 4° dolga palica 6° dolga senco, bo imel 1° 1½^o dolgo senca, 10° visoko drevo 10 krat 1½^o dolgo senco t. j. 15°. c) 3° visok steber ima 4° dolgo senco, kako visoko drevo je, ki ima 10° dolgo senco? Na 1° sence pride ¾ visokosti stebra, na 10° sence more priti 10 krat ¾ visokosti drevesa, t. j. ¾ ali 7½^o. d) 4 delavci končajo neko delo v 12 dneh, koliko dni bi 6 delavcev za tisto delo potrebovalo? Če potrebujejo 4 del. 12 dni, bi 1 del. potreboval 48 dni, 6 del. pa 6 krat manj t. j. 8 dni. — Ravno tako bi se te naloge reševale pismeno (glej „Računico“, V. razdelek). (Konec prih.)